

159.9.072

Гром О.А.,

викладач кафедри філології Дніпровського державного аграрно-економічного
університету, olha.hrom@gmail.com

Україна, м. Дніпро

**МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ
МАРКЕТОЛОГІВ ДО КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ
ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

У статті розглянуто погляди науковців щодо структури готовності; подано характеристику мотиваційного компонента та розкрито його особливості щодо формування готовності. Визначено, що мотиваційний компонент є однією з визначальних складових готовності майбутніх маркетологів до командної взаємодії у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: готовність, мотиваційний компонент, командна взаємодія.

Hrom O.A.,

teacher of Philology Department of Dnipro State University
of Agriculture and Economics, olha.hrom@gmail.com

Ukraine, Dnipro

**MOTIVATIONAL COMPONENT OF READINESS OF FUTURE
MARKETERS FOR TEAM INTERACTION IN THE PROCESS OF
PROFESSIONAL TRAINING**

In the article have been considered the views of scientists on the structure of readiness; has been given the characteristic of the motivational component and have been revealed its features regarding formation of readiness. It has been determined that the motivational component is one of the determinative component

of the readiness of future marketers for team interaction in the process of professional training.

Key words: readiness, motivational component, team interaction.

Постановка проблеми. Проблема готовності як особливого стану особистості неодноразово привертала увагу дослідників, проте, її вирішення пов'язане із відсутністю чіткого визначення цього поняття. Аналіз літературних джерел, що відображають дослідження у цій сфері, свідчить про те, що нині вживання терміну «готовність» багатогранне. Причому готовність є предметом вивчення різних наук (психології, юриспруденції, педагогіки, соціології, філософії та ін.), що зумовлює необхідність визначитись в одному з вихідних термінів.

Аналіз готовності майбутніх маркетологів до командної взаємодії передбачає з'ясування питання про її структуру, як систему взаємопов'язаних складових. Аналіз праць, присвячених питанням структури готовності до командної взаємодії, свідчить про неоднозначність їх вирішення (О.Винославська, М.Дьяченко, Л.Кандилович, Л.Карамушка, О.Тарнавська).

Запропоновані у працях цих науковців погляди щодо структури готовності розрізняються кількістю та змістом її складових. Складовими, на думку різних дослідників, виступають компоненти, підструктури, підсистеми. Аналіз запропонованих різними дослідниками поглядів щодо структури готовності до командної взаємодії свідчить про можливість звести всі запропоновані компоненти до таких як мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний. Дослідники також підкреслюють провідну системоутворюючу роль мотиваційного компонента.

Ціль роботи. Розкрити сутність мотиваційного компонента готовності майбутніх маркетологів до командної взаємодії; виявити психологічні умови його ефективного формування.

Викладення основного матеріалу. Проблему готовності майбутніх фахівців будь-якої сфери діяльності розглядали в педагогічній науці тривалий час. Поняття „готовність” досліджували багато вчених, а саме, І. Гавриш, Г. Гагаєва, О. Ганюшкін, М. Дьяченко, В. Зарицька, Л. Кандибович, Н. Кузьміна, А. Ліненко, К. Макагон, О. Мариновська, Л. Нерсесян, А. Пуні, В. Пушкін, Л. Розборова, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін. Дослідження проблематики мотивації є однією з ключових як у педагогічній науці так і у психології. Як компонент навчальної діяльності навчальну мотивацію досліджували В. Асєєв, Л. Божович, Л. Виготський, Н. Зубалій, А. Маркова, А. Кузьмінський, М. Скаткін, О. Савченко, Г. Щукіна

Загалом під готовністю розуміють цілісне особистісне динамічне утворення, набуте у результаті спеціального навчання, яке включає у свою структуру взаємопов'язані елементи: науково-теоретичний, практичний та психологічний [5].

У своєму докторському дослідженні І. Гавриш систематизувала різні підходи до визначення поняття готовності, що досліджувалися у психології та педагогіці. Зокрема вчена виділяє функційний (роботи Г. Гагаєва, Н. Левітов, Л. Нерсесян, А. Пуні, В. Пушкін) та особистісний (роботи М. Дьяченко, Л. Кандибович, С. Кубіцького, Р. Пенькової, Л. Разборової, В. Ширинського та ін.) підходи до поняття готовності. Функційний підхід віддзеркалює суто психологічні характеристики поняття готовності: готовність як „загальний психофізіологічний стан” (Л. Нерсесян, В. Пушкін); як „емоційний стан, що характеризується оптимальним рівнем працездатності аферентних та еферентних систем” (Г. Гагаєва) тощо. Особистісний підхід ґрунтується на особистісних характеристиках, серед яких: готовність як цілеспрямований вияв особистості, що містить у собі її переконання, погляди, ставлення, мотиви,

почуття, вольові й інтелектуальні особистісні якості, знання, навички, уміння, установки, налаштованість на певну поведінку (М. Дьяченко, Л. Кандибович); готовність як „дієвий стан особистості, що виражається в здатності до продуктивної реалізації знань, умінь та навичок і дозволяє особистості швидко орієнтуватись, продуктивно реалізовувати рішення, яке було прийнято, створювати творчу обстановку” (Л. Розборова) тощо [3].

У своєму дослідженні О. Мариновська подає класифікацію готовності за провідними напрямками наукових досліджень. Отже, це: 1) психологічна (встановлення характеру зв'язків між станом готовності та ефективністю діяльності); 2) педагогічна (виявлення факторів, умов, засобів для цілеспрямованого формування готовності); 3) управлінська (розвиток комплексу психологічних характеристик керівника для ефективного здійснення управлінської діяльності). Дослідниця характеризує два основні підходи щодо визначення змісту та структури психологічної готовності, а саме функційний та особистісний. Отже, за функційним підходом готовність характеризується як „певний стан психічних функцій, що забезпечує високий рівень досягнень під час виконання того чи іншого виду діяльності”. За особистісним підходом готовність тлумачиться як „результат підготовки до певної роботи”. О. Мариновська зауважує, що згідно з цим підходом готовність є стійким, багатоаспектним, ієрархізованим утворенням особистості, яке містить низку компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний), адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, які за своєю сукупністю дають змогу людині продуктивно виконувати діяльність [11].

Учена також розглядає поняття „готовність” як: результат спеціальної підготовки, наслідок дії; передумову ефективної професійної діяльності, що виконує регуляційну функцію; інтегроване особистісне утворення, яке забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного здійснення діяльності; якісно-динамічну характеристику особистості; суб'єктивний, активно-дієвий

стан – наявний у свідомості суб'єкта образ структури визначеної дії, що спонукає до діяльності, спрямований на її виконання [11].

Теоретичний аналіз наукової літератури, проведений М. Галицькою, засвідчив, що поняття «готовність» розглядається різнобічно: як професійна готовність до педагогічної діяльності (О. Мороз, В. Сластьонін); професійно-естетична готовність (М. Веселовська, Т. Зотєєва, Н. Конишева); психологічна готовність (В. Моляко); морально-психологічна готовність (Л. Кондрашова) та готовність до інших видів діяльності у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів (О. Полякова, Л. Савенкова та інші) [2].

Активно-дієвий бік поняття підкреслюють М. Дьяченко і Л. Кандибович, трактуючи готовність як налаштованість особистості на певну поведінку, установка на активні й доцільні дії, пристосування особистості до успішних дій у цей момент, яке зумовлене мотивами і психічними особливостями [6]. Однак, готовність може бути пов'язана й з пасивним сприйняттям чи з поразками, критикою тощо.

М. Малькова справедливо окреслює два підходи до визначення поняття готовність у контексті навчальної та професійної діяльності. По-перше, авторка розглядає готовність як складне утворення, що містить когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий компоненти як сукупність професійно важливих знань, умінь і навичок. По-друге, готовність визначено як функціональний стан, який забезпечує високий рівень професійної діяльності та її успішність. Таким чином, формування готовності авторка розуміє як орієнтацію освіти на розвиток психологічних і творчих здібностей особистості до майбутньої професійної діяльності, створення і розвиток професійних знань, умінь і навичок у майбутнього фахівця [10].

Отже, аналіз специфіки маркетингової діяльності та поняття готовності до професійної діяльності, що сформульовано вченими, дозволяє визначити готовність до маркетингової діяльності як інтегративну характеристику

особистості, що виражається у наявності мотивації щодо професійної діяльності, здатності до продуктивної реалізації знань, навичок та умінь у галузі маркетингової діяльності та професійно-особистісного самовдосконалення.

Останнім часом основною тенденцією вивчення готовності до командної взаємодії є розгляд її як інтегрального особистісного утворення, до складу якого входять певні компоненти.

На думку К. Дурай-Новакової, структура професійної готовності включає в себе єдність п'яти компонентів: 1. Мотиваційний (професійно значущі потреби, інтереси і мотиви діяльності). 2. Орієнтаційно-пізнавальний (знання і уявлення про зміст професії, вимоги професійних ролей, способи вирішення професійних завдань). 3. Емоційно-вольовий (почуття відповідальності за результат діяльності, самоконтроль, вміння управляти діями, з яких складається виконання професійних обов'язків). 4. Операційно-діяльнісний (мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значимих властивостей особистості; адаптація до вимог професійних ролей і до умов професійної діяльності). 5. Установочно-поведінковий («налаштованість» на добросовісну роботу) [5].

Чотири компоненти у структурі готовності до командної взаємодії виділяє О. Лугова: 1. Мотиваційну готовність: світогляд і направленість особистості, які виражають потреби, інтереси, ідеали, прагнення, особистісні якості, які відповідають вибраній професійній діяльності. 2. Теоретичну готовність: певний рівень професійних знань. 3. Практичну готовність: наявність когнітивних, комунікативних, конструктивних і організаційних умінь. 4. Креативну готовність: прагнення до самовизначення і творчої активності у професійній діяльності та наявність досвіду творчої діяльності [9].

На підставі проведеного аналізу нами було виокремлено такі структурні компоненти готовності майбутніх маркетологів до професійної

взаємодії: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний.

Мотиваційний компонент відображає систему мотивів, ціннісних орієнтацій і смислових установок фахівця, які визначають загальну спрямованість професійного спілкування, характер та успішність командної взаємодії.

Мотивація – процес спонукання людини до здійснення тих чи інших дій, вчинків, який є складним актом, що вимагає аналізу й оцінки альтернатив вибору та прийняття рішень; об'єднання рушійних сил поведінки (інтересів, ідеалів, цілей), які детермінують діяльність. Не можемо обійти погляди Н. Волкової, яка стверджує, що механізмом, який забезпечує реалізацію потреби особистості, є мотивація діяльності. „Мотиви („мотор діяльності”, як суб'єктивна емоційна зацікавленість людини, виконують специфічну для особистості спонукальну функцію” [1, с.25].

На вагомості мотивації акцентує Л. Лимар, зазначаючи, що „від того, які саме характеристики переважають при виборі професії: матеріальна зацікавленість, прагнення укріпити свій соціальний статус, бажання самостверджуватися та впливати на інших людей, наукові інтереси або ж альтруїстичні тенденції, залежить, наскільки сумлінно буде майбутній спеціаліст виконувати свої обов'язки” [8, с.369].

І далі автором зроблено роз'яснення, що присутність альтруїстичних тенденції обумовлює подальше спрямування дій майбутнього спеціаліста на результативну взаємодію з колегами. Без сформованої мотивації на результативну взаємодію у команді колегам неможливо розраховувати на ефективність як командної взаємодії маркетолога, так і його діяльності в цілому.

Однією із складових загальної мотивації є мотивація досягнення, вивченню якої присвятили свої дослідження Дж. Аткинсон, Д. Мак-Клелланд [13], В. Козаков, М. Артюшина, О. Котикова [7], Х. Хекхаузен та ін.

Мотивація досягнень є „рушієм розвитку людини, тим чинником, що

зумовлює прагнення особистості розвиватися і вдосконалювати себе, свої вміння і навички” [9, с.192]; формою прояву потреби в досягненнях (прагненні особистості покращувати результати своєї діяльності, вдосконалювати вміння та здібності, ставити все більш складні цілі, отримувати творчі результати). Вона пов’язана з потребами людини „досягати успіху в поставлених завданнях, в будь-якій діяльності, а також уникати всіляких невдач” [4, с.25].

Дж. Аткинсон акцентував на мотиві досягнення як одному з найпотужніших рушіїв поведінки людини. Він пов’язаний з рівнем домагань суб’єкта й полягає у прагненні до успіху, підвищенні рівня власних можливостей, самовираженні та самоактуалізації. Х. Хекхаузен, розвиваючи позиції Дж. Аткинсона, стверджує, що найбільш результативним і ефективним є пояснення поведінки з точки зору взаємодії особистісних диспозицій та ситуативних детермінант. В такому випадку найчастіше результатом цього процесу є мотив.

Мотиваційну готовність майбутніх маркетологів до командної взаємодії О. Єфімова розуміє як “... сукупність мотивів, які визначають позитивне ставлення особистості до обраної спеціальності, як наслідок спрямовують її на оволодіння майбутньою професійною діяльністю і забезпечують успішність цього процесу” [12, с.166]. Таким чином, автор акцентує увагу на тому, що ставлення майбутнього фахівця до професії в цілому значною мірою впливає на ефективність навчальної діяльності і підвищує її успішність.

Науковець виділяє чотири групи мотивів, які визначають формування мотиваційної готовності: 1) прагматичні мотиви (отримання диплому); 2) професійні і пізнавальні мотиви (стати висококваліфікованим спеціалістом); 3) мотиви підвищення власного престижу; 4) мотиви, які пов’язані з усвідомленням особистістю певних незручностей, що можуть виникнути у ситуації недосягнення успіху.

Структурними елементами мотиваційної готовності до командної взаємодії майбутніх маркетологів, за Х. Дмитерко-Карабиною, виступають: позитивне ставлення, інтерес суб'єкта до своєї професії, орієнтація на мотиви та цінності обраної професійної діяльності, потреба в ній, а також потреба в досягненнях і самовдосконаленні.

Висновки. На основі аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців виділено мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний компоненти готовності майбутніх маркетологів до командної взаємодії у процесі фахової підготовки.

Таким чином, позитивна мотивація до навчальної діяльності студентів залежить від реалізації певних умов, а саме, професійної спрямованості навчальної діяльності, застосування різноманітних активних форм і методів навчання, компетентності викладача

Ефективним засобом формування мотиваційного компонента готовності майбутніх маркетологів до командної взаємодії є організація навчально-професійної діяльності студентів у команді, яка відзначається згуртованістю, взаєморозумінням та взаємоузгодженістю.

Література

1. Волкова Н. Проблема підготовки майбутніх економістів до управлінської діяльності / Н. Волкова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2002. – Вип. 1. – 23 – 28 с.
2. Галицька М. М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти» / М. М. Галицька. – Київ, 2007. – 22 с.
3. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04

- „Теорія і методика професійної освіти” / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 44 с.
4. Дмитерко-Карабин Х. М. Мотиваційна готовність до професійної діяльності як психологічна проблема // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Вид-во “Плай” Прикарпатського університету, 2004. – Вип.9.– Ч.2. – 23-32 с.
 5. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: дис. ... д-ра пед. наук / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 356 с.
 6. Дьяченко Л. Н. Психологические проблемы готовности к деятельности / Л. Н. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1976. – 175 с.
 7. Котикова О. Теоретичні аспекти організації тренінгу комунікативних умінь майбутніх правознавців / О. Котикова // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2010. – Вип. 61. – 185 с.
 8. Лимар Л.В. Аналіз дослідження сформованості готовності до безконфліктної взаємодії з пацієнтами студентів-медиків / Л.В. Лимар // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. Серія Психологічні науки. – 2010. – Випуск 82. – Том 1. – 366–371 с.
 9. Луговая О. М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей (на материалах Ставропольского края): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Ольга Михайловна Луговая. – Ставрополь, 2004. – 192 с.
 10. Малькова М. О. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів до взаємодії з девіантними підлітками: автореф.

дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка / М. О. Малькова. – Луганськ, 2006. – 22 с.

11. Мариновська О. Я. Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / О. Я. Мариновська. – Луганськ, 2010. – 44 с.
12. Эфимова О. В. Мотивационная готовность студентов колледжа к профессиональной деятельности / О. В. Эфимова // Вестник Псковского государственного университета. Серия: Социально-гуманитарные и психолого-педагогические науки. – Москва, 2009. – 166-167 с.
13. Mc Clelland D. C. A scoring manual for the achievement motive / Mc Clelland D. C., Atkinson J. W., Clark R. A. // In: Motives in Fantasy, Action and Society, N. Y., 1958. – p. 112-148.

References

1. Volkova N. Problema pidhotovky maibutnikh ekonomistiv do upravlinskoï diialnosti / N. Volkova // Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka. – 2002. – Vyp. 1. – 23 – 28 s.
2. Halytska M. M. Formuvannia u studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv sfery turizmu hotovnosti do inshomovnoho spilkuvannia : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoï osvity» / M. M. Halytska. – Kyiv, 2007. – 22 s.
3. Havrysh I. V. Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do innovatsiinoï profesiinoï diialnosti : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.04 „Teoriia i metodyka profesiinoï osvity” / I. V. Havrysh. – Luhansk, 2006. – 44 s.
4. Dmyterko-Karabyn Kh. M. Motyvatsiina hotovnist do profesiinoï diialnosti yak psykhologichna problema // Zbirnyk naukovykh prats: filosofii,

- sotsiologhiia, psykholohiia. – Ivano-Frankivsk : Vyd-vo “Plai” Prykarpatskoho universytetu, 2004. – Vyp.9.– Ch.2. – 23-32 s.
5. Durai-Novakova K. M. Formyrovanye professyonalnoi hotovnosti studentov k pedahohycheskoi deiatelnosti: dys. ... d-ra ped. nauk / K. M. Durai-Novakova. – M., 1983. – 356 s.
 6. Diachenko L. H. Psykholohycheskye problemy hotovnosti k deiatelnosti / L. N. Diachenko, L. A. Kandybovych. – Mynsk : Yzd-vo BHU, 1976. – 175 s.
 7. Kotykova O. Teoretychni aspekty orhanizatsii treninhu komunikatyvnykh umin maibutnikh pravoznavtsiv / O. Kotykova // Novi tekhnolohii navchannia : nauk.-metod. zb. / In-t innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy. – K., 2010. – Vyp. 61. – 185 s.
 8. Lymar L.V. Analiz doslidzhennia sformovanosti hotovnosti do bezkonfliktnoi vzaiemodii z patsientamy studentiv-medykiv / L.V. Lymar // Visnyk Chernihivskoho nats. ped. un-tu im. T.H. Shevchenka. Seriia Psykholohichni nauky. – 2010. – Vypusk 82. – Tom 1. – 366–371 s.
 9. Luhovaia O. M. Pedahohycheskye uslovyia formyrovanyia professyonalnoi hotovnosti spetsyalystov po sotsyalnoi rabote s voennosluzhashchymy y chlenamy ykh semei (na materyalakh Stavropolskoho kraia): dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 – teoryia y metodyka professyonalnoho obrazovanyia / Olha Mykhailovna Luhovaia. – Stavropol, 2004. – 192 s.
 10. Malkova M. O. Formuvannia profesiinoi hotovnosti maibutnikh sotsialnykh pedahohiv do vzaiemodii z deviantnymy pidlitkamy: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.05 – sotsialna pedahohika / M. O. Malkova. – Luhansk, 2006. – 22 s.
 11. Marynovska O. Ya. Formuvannia hotovnosti vchyteliv do proektno-vprovadzhuvalnoi diialnosti v systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.04

„Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity” / O. Ya. Marynovska. – Luhansk, 2010. – 44 s.

12. Efymova O. V. Motyvatsyonnaia hotovnost studentov kolledzha k professyonalnoi deiatelnosti / O. V. Эfymova // Vestnyk Pskovskoho hosudarstvennoho unyversyteta. Seryia: Sotsyalno-humanytarnыe y psykholoho- pedahohycheskye nauky. – Moskva, 2009. – 166-167 s.
13. Mc Clelland D. C. A scoring manual for the achievement motive / Mc Clelland D. C., Atkinson J. W., Clark R. A. // In: Motives in Fantasy, Action and Society, N. Y., 1958. – p. 112-148.